

בכל יום מימי החנוכה אנו קוראים קטע מתוך קרבנות הנשיאים שהקריבו בחנוכת המשכן. אין צורך להסביר את מקומה של קריאה זו בחג החנוכה, אשר שמו מעיד על תוכנו - ציון חנוכת המקדש בתקופת החשמונאים. אולם עדיין יש מקום לברר, אם כל המדובר הוא בדמיון חיצוני ותו לא. האם חז"ל חיפשו איזו קריאה לתקן בחנוכה, ומצאו את הפסוקים הדומים ביותר, או שמא יש קשר פנימי-מהותי יותר?

המדרש בפסיקתא רבתי (פרשה ו') רומז לקיומו של קשר מסוג כזה:

אמר רבי חנינא בעשרים וחמשה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן, שהקימו משה אחד בניסן... וכל זמן שהיה מקופל, היו ישראל מלמלאין על משה לומר 'למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו?' - שחשב לערב שמחת המשכן בחודש שנוולד בו יצחק... אלא כיון שבא ניסן והוקם המשכן עוד לא לימלם אדם אחר משה. ומעתה הפסיד כסליו שנגמרה מלאכה בו? לאו. מהו "ותשלם"? אמר הקדוש ברוך הוא: 'עלי לשלם לוי'. מה שילם לו הקדוש ברוך הוא? חנוכת בית חשמונאי.

יש קשר רוחני, אם כן, בין חנוכת המשכן לימי חג החנוכה. ימי החנוכה היו ראויים מלכתחילה לבניית המשכן, וחנוכת בית חשמונאי היא מעין תמורה או תחליף לחנוכת המשכן. בדברינו כאן ננסה להציע הסבר למהותו של קשר זה.

לשם כך נענין בסמיכות הפרשיות המפורסמת לעבודתו של אהרון (במדבר ח, א-ד):

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמַּרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת הַנִּרְתָּה אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הָעֹלָה וְנִעַשׂ כִּן אֶהֱרֹן אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הָעֹלָה נִרְתִּיךָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקִּשָׁה זָהָב עַד יָרֵכָה עַד פְּרָחָה מִקִּשָׁה הוּא כְּמִרְאֵה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עֲשֵׂה אֶת הַמִּנְחָה.

ומבאר רש"י:

למה נסמכה פרשת מנורה לחנכת הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים - חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבתו. אמר לו הקב"ה: 'חייך! שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערבי'.

הרמב"ן במקום התקשה בהבנת המדרש:

ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בקר וערב... ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו... ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים!

ומבאר:

אבל ענין ההגדה הזו, לדרוש רמז מן הפרשה על חנכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו. ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר: ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה: "דבר אל אהרן ואמרת אליו" - יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות, ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנכה שקרויה על

שם, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח עכ"ל.

וראיתי עוד בילמדנו וכן במדרש רבה, אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן: 'אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן: הקרבנות, כל זמן שבית המקדש קיים - הן נוהגין, אבל הנרות - לעולם אל מול פני המנורה יאירו. וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם.' והנה דבר ידוע, שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו - אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו.

אהרון מתנחם על חסרונו בחנוכת המשכן בכך שתהיה לו חנוכה אחרת - חנוכת בית חשמונאי. חנוכה זו היא "גדולה משלהם", מכיון שהיא קיימת לעולם. לכאורה, אהרון מתנחם במעשי בניו. חנוכת בית חשמונאי היא "שלו" - מכיון שצאצאיו יובילו אותה. אך ניתן להבין שחלקו של אהרון בחנוכה זו הוא מהותי יותר. ונבהיר את כוונתנו.

רש"י, על הפסוק האחרון שצוטט לעיל, מפרש: "ויעש כן אהרן - להגיד שבחו של אהרן שלא שינה". רש"י רומז כאן לתכונה חשובה מאוד של אהרון. תכונה אשר באה לידי ביטוי חזק מאוד לאחר מות שני בניו, על פי פירוש הרשב"ם. בספר ויקרא (י, ג) נאמר: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד וַיְדַם אֶהֱרֹן.

וברשב"ם:

ויאמר משה אל אהרן - אל תתאבל ואל תבכה ואל תחדל מן העבודה, כי הדבר הזה אשר אני אומר לך הוא אשר דבר ה'.

בקרובי אקדש - בכהנים גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש, ולא שיתחלל שמי ועבודתי. שכן אמר לי הק': "והכהן הגדול מאחיו" וגו' "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם [וגו'] ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו". הא אם לא יצא - קידש. ואין מוקדם ומאוחר בתורה. ולכך - אל תניח העבודה, שאתה כהן גדול, ולא תצא ולא תחלל, אלא יתקדש הק' ועבודתו על ידך.

וידום אהרן - מאבילותו, ולא בכה ולא התאבל.

בסיטואציה הקשה אליה נקלע אהרון, הדרישה ממנו היתה - להמשיך בעבודה. כך יתקדש שם שמים. אפילו באנינות, בזמן שבו אדם רגיל רוצה (ואף מחויב על פי ההלכה) להתרכז רק באבלותו - אהרון ממשיך בעבודת המקדש כרגיל. כאן מתבטאת התמדתו העצומה של אהרון - עבודת ה' נמשכת בכל מצב, גם אם הוא הקשה ביותר. וכן בהדלקת הנרות - לעולם לא שינה. יום יום, בהתמדה, עשה את המוטל עליו בלא שינוי. תכונה זו איננה רק עוד תכונה חיובית נוספת. היא אינה רק עזר לביצוע עבודת המקדש כראוי. זוהי תכונה שמונחת ביסוד מהותו של בית המקדש. המילה "תמיד" מופיעה בתורה שלושים וחמש פעמים. שלושים ושלוש הופעות מתוכן הן בהקשר של המשכן או הקרבנות. נמנה כאן מספר דוגמאות:

וְנִתְּתָה עַל הַשְּׁלֶחָן לֶחֶם פְּנִים לְפָנֵי תְּמִיד (שמות כה, ל).

וְאִתָּה תִּצְנֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִיב לְמַאֲוֵר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד (שמות כז, כ).

וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֶשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לְבוֹ בְּבָאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזַכֵּרֶן לְפָנַי ה' תְּמִיד (שמות כח, כט).
 וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהָרֶן וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת עֹזֶן הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תְּמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי ה' (שם, לח).
 אֲשֶׁ תְּמִיד תִּוְקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה (ויקרא ו, ו).
 צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵיתִן זָךְ כִּתִּית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד. מִחוּץ לַפְּרָכֶת הַעֲדַת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהָרֶן מְעֹרָב עַד בִּקְרָ לְפָנַי ה' תְּמִיד חֲסֵת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם. עַל הַמִּנְכָּה הַטְּהֵרָה יַעֲרֹךְ אֶת הַנְּרוֹת לְפָנַי ה' תְּמִיד (ויקרא כד, ב-ד).

מדוע ההתמדה היא תכונה כל כך מהותית בקשר למשכן? ננסה להציע הסבר על פי דברי הרמב"ן (שמות כה, ב):

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתוב הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן. והזכיר במשכן שני פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד "את כבודו ואת גדלו". **והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני.** ובבא משה היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני...

המשכן הוא המשך של מעמד הר סיני. מעמד זה היה בגדר חוויה רוחנית אדירה, עוצמתית, אך חד פעמית. מטרת המשכן היא להמשיך את השראת השכינה - בתמידות. בעבודה יום יומית, שקטה ופרטנית. רק כך ניתן ליצור המשכיות וקביעות לאותן מדרגות רוחניות שהושגו בהר סיני. אהרון, אם כן, בזכות יכולת ההתמדה שלו - הוא האדם המתאים ביותר לעבודת המקדש, ליצירת הרצף ברוחניות על ידי עבודה יום יומית מדוקדקת.

נחזור לחנוכה. מהו הרקע לכל ניסי חנוכה הגדולים? מה הביא את עם ישראל להילחם ביוונים, אם לא ההתעקשות על המשך החיים היהודיים? כיצד נוצר המצב בו התרחש נס פך השמן, אילולא היה ברור לכהני בית חשמונאי, שעבודת בית המקדש חייבת להימשך, למרות הקושי, למרות שלכאורה אין סיכוי לקיימה כתיקונה? אילולא כוחות ההתמדה שניחנו בהם, לא היו מנסים להדליק את אותו פך קטן, שלכאורה לא היה לו כל סיכוי להספיק לכל הזמן הנדרש!

מי שהנחיל כוחות אלה לכהני המקדש היה אהרון. ממנו למדו, ממנו שאבו דוגמה, מודל לחיקוי, הוא שעמד לנגד עיניהם באותה תקופה קשה כל כך לעבודת הקודש! הוא קבע הרגלי התמדה בעבודת המקדש, אותם המשיכו בניו מאות שנים אחריו, בזכותו!

נתבונן שוב בדברי הרמב"ן במדבר. עתה ברור מהי נחמתו של אהרון. חלקו שלו הוא בחנוכת בית חשמונאי, בהמשכת עבודת המקדש - והוא שייך לו בדין. ויותר מכך - "הנרות - לעולם אל מול פני המנורה יאירו" - גם בחורבן המקדש. הנרות מסמלים את רוחו של עם ישראל, שממשיכה בהתמדה, ללא לאות, בעוצמה, נגד כל אלו המנסים לכבות אותה, והיא לא תצלח.